

MOLIYA BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISHNING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

O‘ktamov Madadjon

SHDPI “Informatika va uni o‘qitish metodikasi” o‘qituvchisi

Musirmonov Shohboz

*SHDPI “Informatika va uni
o‘qitish metodikasi” o‘qituvchisi*

Toshpo‘lotova Jasmina

SHDPI “Matematika va informatika” yo‘nalishi talabasi

Moliya bozori — pul yoki pulga tenglashtirilgan qog‘oz bilan bog‘liq bo‘lgan oldi-sotdi ishlarini amalga oshiradigan bozor hisoblanadi. Bu bozorda moliya mablag‘larini vaqtincha haq to‘lab ishlatish yoki ularni sotib olish ishlari yuritiladi, shuningdek, pul mablag‘larini jamg‘arganlardan qarzga oluvchilarga o‘tishi ta‘minlanadi. Ortiqcha mablag‘larga ega bo‘lgan xo‘jalik subyektlari o‘z moliyaviy resurslarini mablag‘larga muhtoj subyektlarga taklif qiladi. Moliya bozori banklarda, fond birjasida va auksionlarda o‘tkaziladi. Ushbu bozor erkinlik, moliyaviy faollik, moliyaviy rivojlanish va boshqalar kabi moliya sohasidagi tashkilotlarning faoliyatini o‘z ichiga oladi.

Moliya bozorini rivojlantirish uchun bir nechta yo‘llar mavjud. Bu yo‘llardan ba‘zilari quyidagilardir:

Investitsiyalar va kapital: Moliya bozorining rivojlanishi uchun investitsiyalar va kapital o‘rtasida o‘zaro bog‘lanish muhimdir. Sarmoyani o‘zaro to‘ldirtish, yangi loyihalarni amalga oshirish va bizneslar uchun kapitalni ta‘minlash bu rivojlanish uchun muhim bo‘lgan jarayonlardir.

Hisob-kitob va moliyaviy transparensiya: Moliya tizimining isloh qilinishi, to‘liq va aniqlik bilan hisob-kitob olib borish moliyaviy transparensiyani oshiradi. Bu, investitsiyalarni jalb etish va tijorat faoliyatini rivojlantirish uchun muhimdir.

Moliyaviy ta‘lim va konsultatsiyalar: Moliyaviy ta‘lim tizimini rivojlantirish, mutaxassislar va moliyaviy xodimlarni o‘qitish orqali bozorni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Davlatning qo‘llab-quvvatlashi: Davlatning moliyaviy sohaning rivojlanishini ta‘minlash uchun qo‘llab-quvvatlashlari kengaytirish ham muhimdir. Sodiq moliyaviy siyosat, soliq tizimini yanada soddalashtirish va bozor rivojlanishini rag‘batlantirish davlatning moliyaviy sohasidagi roli katta.

Innovatsiyalar va texnologiyalar: Moliyaviy sohadagi innovatsiyalar va yangi texnologiyalar bozorni yanada rivojlantirishda muhimdir. Elektron moliya tizimlari, kriptovalyutalar, elektron valyutalar, islohotlar va boshqa innovatsiyalar moliya bozorini yanada effektiv qilishga yordam beradi.

Tashkilotlarning korxonalari va boshqaruv strukturalari: Moliyaviy tashkilotlarning boshqaruv strukturalari va korxonalari ham rivojlanishda katta

rolni o'ynaydi. Sifatli boshqaruv, strategik rejalashtirish va tashkilotlarni samarali boshqarish moliyaviy rivojlanishga yo'l ochadi.

Xalqaro Hamkorliklar: Xalqaro tashkilotlar, moliyaviy tajribalar almashtirish, savdo munosabatlari va moliyaviy aloqalar orqali moliya bozorini yanada rivojlantirishda yordam bera olishadi.

Bu yo'llar moliya bozorini rivojlantirishda amal qiluvchi va ta'sirchan tajribalar mavjud bo'lgan, ammo har bir mamlakatning maxsus shartlari va imkoniyatlari bo'yicha individuallik ko'rsatadi.

O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tishga qaratilgan qadam va strategiyalar O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019- yilgi "Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha davlat dasturi" to'g'risidagi qaroriga asoslangan. Bu dastur o'zbek iqtisodiyotida yashil iqtisodiyot prinsiplarini joriy etish va uning amaliy qo'llanishini ta'minlash maqsadida bir nechta muhim yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Yashil iqtisodiyot, yani "yashil ekonomika" deb nomlangan konsepsiya, iqtisodiy faoliyatning ekologik muammolarga e'tibor berishini anglatadi. Bu iqtisodiyotni iqtisodiy o'sish, inobatga olib, ekologik muammo va resurslarni samarali foydalanish asosida rivojlantirishga qaratadi. Yashil iqtisodiyot asosan eng sadoqatli resurslarni samarali foydalanish, atrof-muhitni himoya qilish, o'sishni ehtiyotkorlik bilan amalga oshirish, alternativ energiya manbalari va boshqa ekologik muammolar ustida ishlash va boshqalar kabi tamoyillar orqali amalga oshiriladi.

Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bosqichlari quyidagi yo'nalishlardan iborat:

1.Energiya va suv samaradorligini oshirish. Yashil iqtisodiyotga o'tishda energiya va suv samaradorligini oshirishning katta ahamiyati bor. Bu energiya taqsimotini mustahkamlash, energiya samaradorligini oshirish, energiya iste'moli sohalari va energiya zaxiralari ishlab chiqarish bo'yicha innovatsiyalar qo'llanishini ta'minlashni o'z ichiga oladi.

2.Atrof muhitni saqlash. Yashil iqtisodiyotga o'tishning muhim qismi atrof muhitni saqlash va muhafaza qilishdir. Bu muhim vazifalardan biri atrof muhitga zarar yetkazadigan emissiyalarni pasaytirish, atrof muhitni kasalliklardan himoya qilish, tabiiy resurslarni samarali ishlatish va toza texnologiyalarni o'rnatishdir. Atrof muhitni saqlash uchun qonuniy va siyosiy muhofaza masalalari, atrof muhitga zarar yetkazadigan sohalarni cheklash va toza energiya iste'moli muammolarini hal qilish kerak.

3.Yashil innovatsiyalar va biznes modellari. Yashil iqtisodiyotga o'tishda innovatsiyalar va biznes modellari muhim ahamiyatga ega. Yangi yashil innovatsiyalar, energiya ta'minoti, omborlash va transport sohalariva boshqalar kabi sohalarda amalga oshirilishi kerak. Shuningdek biznes modellari ham yashil iqtisodiyot prinsiplariga mos kelishi kerak. Masalan qayta ishlash vaqtlarini kamaytirish, texnik texnologiyalarni saqlash va qo'llash, tabiiy resurslarni samarali ishlatishga qaratilgan biznes strategiyalarni qo'llash.

4.Ma'lumot va sensibilizatsiya: Yashil iqtisodiyot prinsiplarini amalga

o‘shirish uchun jamiyatning ma‘lumotlilikligi va sensibilizatsiyasi muhimdir. Ma‘lumotlilikni o‘shirish jamiyatga yashil iqtisodiyot prinsiplari va ularning o‘zgarishlarni tushunish imkoniyatini beradi. Sensibilizatsiya esa jamiyatning yashil iqtisodiyotga qiziqish va qo‘shimcha qo‘llanishini ta‘minlaydi.

Yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonida hukumat, tadbirkorlar, olimlar, jamiyat tashkilotlari va xalqaro hamkorlar o‘rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Bular o‘zbek iqtisodiyoti va jamiyatining umumiy rivojlanishiga yo‘l qo‘yadigan muhim muammolar va ularning yechimlari bo‘lib, yashil iqtisodiyotning o‘ziga xos muammolarni bartaraf qilishda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu yo‘nalishlarga e‘tibor berilishi va ularni amalga oshirish orqali O‘zbekiston yashil iqtisodiyotga o‘tish yo‘lida o‘z rivojlanishini davom ettirishi mumkin.

O‘zbekistonning yashil iqtisodiyotga o‘tishi muammolar bilan bog‘liqdir va bu muammolar dunyoda ko‘p mamlakatlarga tegishli. Yashil iqtisodiyot o‘zaro aloqalarni, tabiatni saqlashni va isloh qilishni talab etadi. Bu esa o‘zaro hamkorlik, innovatsiyalar, energiya samaradorligi va ekologik himoya prinsiplariga amal qilishni talab qiladi.

Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishdagi muammolar:

Infrastruktura. Yashil iqtisodiyot uchun zarur bo‘lgan infratuzilma va tarkibiy qismi yo‘q. Bu infrastruktura tarqalishi, energiya ta‘minoti, transport tarmoqlari va suv resurslarini o‘z ichiga oladi.

Siyosat va qonunlar. Yashil iqtisodiyotning rivojlanishi uchun ilg‘or siyosat va qonunlar kerak. Bu siyosatlar tabiatni saqlash, energiya samaradorligi, atrof-muhitni saqlash va ekologik texnologiyalar ishlatishga yo‘naltirilishi bilan bog‘liq.

Energiya resurslari. Yashil iqtisodiyot uchun energiya samaradorligi va alternativ energiya manbalaridan foydalanish kerak. Bu esa yorug‘lik, shamol, suv va boshqa energiya manbalaridan foydalanishni talab qiladi.

Ekologik texnologiyalar. Yashil iqtisodiyotga o‘tish uchun ekologik texnologiyalar rivojlanishi va ularni qo‘llash kerak. Bu esa atrof-muhitni saqlash, texnologik innovatsiyalar va ekologik texnologiyalar sohasida investitsiyalarni oshirishni talab qiladi.

Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishdagi yechimlar:

Rivojlantirish. Infrastruktura, yani energiya tarmoqlari, transport tizimlari va suv resurslari o‘zgartirilishi va rivojlantirilishi kerak. Energiya tarmoqlarini modernizatsiya qilish, energiya samaradorligini oshirish va alternativ energiya manbalaridan foydalanishning imkoniyatlarini oshirish muhimdir.

Ta‘riflar va siyosatlar. Energiya ta‘riflarini va siyosatlarini yaxshilash yoki yangilash yordamida yashil iqtisodiyotga o‘tish uchun imkoniyatlar yaratilmoqda. Bu ta‘riflarning yorug‘lik, suv va boshqa yashil manbalarga alohida taqsimlanishi, energiya samaradorligini rag‘batlantirish, toza energiya ishlab chiqarishga yo‘naltirilishi talab qilinadi.

Ekologik innovatsiyalar. Ekologik innovatsiyalar va texnologiyalar rivojlanishini rag‘batlantirish uchun investitsiyalar kiritish kerak. Bu innovatsiyalar orqali atrof-muhitni saqlash, o‘zaro aloqalarni yaxshilash va isloh

qilish imkoniyatlarini oshirish mumkin.

Energiya ta’limi va sensibilizatsiya. Yashil iqtisodiyotga o‘tishning muhim qismi hamkorlik va tashkilotlar, xalqaro va mahalliy tashkilotlar, shaxslar va tadbirkorlar orasida energiya ta’limi va sensibilizatsiyani oshirishdir. Energiya samaradorligi, atrof-muhitni saqlash va ekologik texnologiyalar haqidagi may'lumotlar to'g'risida xalqaro hamkorlik va sensibilizatsiyani oshirish muhimdir.

Yashil iqtisodiyotga o‘tish uchun o‘zbek hukumati bir qancha qadamdan o'tdi. Misol uchun, "Yashil iqtisodiyot strategiyasi 2030" ni amalga oshirishga qaratildi. Bu strategiya energiya ta’minoti va samaradorligini oshirish, atrof-muhitni saqlash, shaharlar va hududlarni yashil qilish va tabiatni saqlashga yo’naltirilgan. Shuningdek O‘zbekistonda Yashil fond yaratildi, bu fond investitsiyalarni yashil sohalar va ekologik texnologiyalar rivojlanishiga yo’naltiradi. Bundan tashqari alternativ energiya manbalarining rivojlanishi uchun dasturlar amalga oshirilmoqda, masalan, yorug‘lik energiyasi va shamol energiyasi sohalarida investitsiyalar kiritilmoqda. O‘zbekistonning yashil iqtisodiyotga o‘tishi uchun xalqaro hamkorliklarga ham e'tibor berilmoqda. Mamlakat Yashil klimat fondi, Yevropa Ittifoqi, Osiyo Ittifoqi va boshqa tashkilotlar bilan hamkorlik qilmoqda. Bu hamkorliklar orqali moliyaviy, texnologik va tajribaviy yordam olib, yashil iqtisodiyotning rivojlanishini va muvaffaqiyatini ta’minlashga intilishadi.

Xulosa qilib aytganda, yashil iqtisodiyotga o‘tishning muammo va yechimlari mavjud bo‘lsa ham, O‘zbekiston hukumati va jamiyatining bu yo'nalishga e'tibor berishi va ilg'or siyosatlar, qonunlar va amaliyotlar orqali muammolar ustidan ishlashga davom etishi muhimdir. Ekologik himoya va energiya samaradorligi asosida innovatsiyalar, investitsiyalar va sensibilizatsiya o‘zbek xalqining qo‘llab-quvvatlashi va ishtirokchisi bo‘lib, yashil iqtisodiyotning rivojlanishini ta'minlashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Madadjon O'ktamov. "Kuzatuv quduqlarida yer osti suvlarini gidrorejim parametrlarini masofaviy nazorat qilishning avtomatlashgan tizimlari." *Science and Education* 2.12 (2021): 202-211.
2. Uktamov, M. "MODELING THE PROFESSIONAL TRAINING DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS THROUGH COMPUTER TRAINING." *Science and innovation* 2.B9 (2023): 139-141.
3. Israilovich, D. O., & Komilovna, T. L. (2022). Optimization of Validity of Text Information Based On Mechanisms with Soft Clustering. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 2(2), 369-373.
4. Абдувалиева, Зебинисо Абдулхамидовна, and Луиза Комиловна Турсунова. "МАТЕМАТИЧЕСКИЙ АППАРАТ МЕТОДОВ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЯ ДОКУМЕНТООБОРОТА В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ." *International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research* (2022): 296-299.
5. Israilovich, D. O., & Komilovna, T. L. (2022). MECHANISMS FOR OPTIMIZATION OF DETECTION AND CORRECTION OF ERRORS IN COMPUTER TEXT PROCESSING SYSTEMS. *Journal of Engineering And Technology Research*, 10(1), 1-7.